

УДК 378.13:81'243(71)

Ушаков А. С.,
кандидат педагогічних наук,
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля
(Луганськ)

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КАНАДІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Інтеграційні процеси, які відбуваються сьогодні в суспільстві, розвиток міжнародних механізмів регулювання політичних, економічних, соціальних і культурних проблем – усе це спричиняє закономірні зміни в системі професійної підготовки фахівців багатьох галузей, педагогічної зокрема. Адже, освіта, як і всі соціальні інститути (держава, сім'я, культура, соціальний захист, армія), відчуває на собі вплив усіх процесів і тенденцій світової цивілізації. Як справедливо зазначає О. М. Єгоричев, ХХІ століття переживає процеси загострення соціальних взаємовідносин між державами та народами, зростання соціокультурної динаміки та значного ускладнення всіх структур світової спільноти. У своєму розвитку людська цивілізація дійшла тієї межі, за якою керівництво соціоприродною еволюцією покладається на суспільний інтелект та освітню спільноту [4, 15–16].

У зв'язку з розширенням соціокультурного змісту вивчення іноземних мов, зміцненням пріоритету мовної освіти, що сформувався останніми десятиліттями у глобалізованому суспільстві, проблема підготовки викладача іноземних мов постає особливо гостро. В аналізованому контексті досягнення країн-лідерів, які здобули світове визнання в плані професійної підготовки таких фахівців, викликають наукове зацікавлення й потребу детального вивчення, систематизації та узагальнення накопиченого досвіду. **Актуальність** титульного питання підкреслюється не лише необхідністю теоретичного розгляду, а й практичного застосування перспективних набутоків національних систем освіти, їх перенесення на вітчизняний ґрунт.

Останніми роками вітчизняні та зарубіжні дослідники виявляють усе більший науковий інтерес до різних аспектів організації системи освіти в Канаді, вищої педагогічної зокрема. Так, у центрі уваги І. В. Балицької [1] перебувають проблеми становлення та розвитку усіх ступенів національної освіти Канади, причому особливу увагу приділено питанням мультикультурної освіти та навчання представників корінних народів; система професійної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Канади є предметом наукового пошуку Н. В. Мука [5]; проблемам педагогічної освіти в етнічно й культурно гетерогенній Канаді присвячено низку робіт В. Л. Волосович [3]; канадський досвід організації системи безперервної педагогічної освіти репрезентовано в дослідженні С. С. Боднар [2]; основні тенденції розвитку теорії та практики полікультурної освіти майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Канади привертають наукову увагу О. Б. Слоньовської [6].

Попри таку активність науковців щодо вивчення канадського освітнього досвіду, доводиться констатувати відсутність спеціальних наукових досліджень з проблем іншомовної підготовки викладачів іноземних мов за наявності гострого соціального запиту на фахівців саме такої кваліфікації. Усе зазначене вище обумовлює спрямування наших наукових пошуків і вибір матеріалу дослідження.

Таким чином, **об'єкт** нашого вивчення становить педагогічна освіта в умовах інтеграційних процесів у Канаді. **Предметом** детального розгляду є система й особливості професійної іншомовної підготовки викладачів іноземних мов у Канаді.

Мета пропонованої статті полягає в з'ясуванні специфіки іншомовної підготовки викладачів іноземних мов у вищих навчальних закладах Канади у контексті світових інтеграційних процесів.

Для реалізації поставленої мети передбачено розв'язати такі **завдання**:

- охарактеризувати сучасні світові тенденції навчання іноземних мов (на прикладі європейських освітніх стандартів);
- визначити основні принципи організації іншомовної освіти у вищих навчальних закладах Канади з огляду на пріоритети світової освітньої політики;
- окреслити структурно-змістові та організаційно-педагогічні засади іншомовної підготовки викладачів іноземних мов у канадській системі вищої освіти.

В умовах світової інтеграції у різних сферах суспільної діяльності дедалі гостріше постає потреба підготовки педагогічних кадрів, готових до ведення міжкультурного діалогу на основі рівності, поваги й толерантності, встановлення гуманних і довірливих відносин між представниками різних етнічних субкультур. У цьому аспекті виявляється цінним досвід й освітні стратегії поліетнічної та багатонаціональної Канади, що базуються на принципах мультикультурності, національної самобутності, міжкультурного педагогічного співробітництва. Як зазначає Л. В. Волосович, “педагогічна освіта в Канаді значною мірою орієнтована на ідеї мультикультуралізму. Ця країна – один з перших світових лідерів в організації мультикультурної педагогічної освіти” [3, 5].

Сьогодні існують різні причини, які змушують переглядати зміст та напрямки підготовки фахівців в галузі викладання іноземних мов. Зростає культура безперервної освіти, попит на досвідчених та успішних викладачів іноземних мов, які не просто досконало володіють знаннями з предмету викладання, а й готові до постійного пошуку, професійного самовдосконалення, діалогу культур, переосмислення та адаптації власного педагогічного стилю до нових умов, що їх диктує час. Адже ключовою фігурою майбутньої цивілізованої світової спільноти є освітянин, який поважає культури інших країн, мобільний у своєму розвитку та професійній діяльності; це фахівець, озброєний фундаментальними соціально-гуманітарними й спеціальними знаннями, спроможний розв'язувати типові практичні завдання, проектувати своє професійне зростання за принципом навчання впродовж життя. Зокрема, до моделі освітянина нової формації, за даними Міністерства освіти Квебеку, запропоновано включити професійний компонент (підготовка вчителя / викладача до здійснення професійної діяльності

з використанням необхідних для цього педагогічних ресурсів) і культурний компонент (забезпечення майбутнього педагога культурними знаннями, що є першочерговими у його професійній діяльності) [7, 48]. Зазначена модель конкретизується у таких компетенціях, якими повинні оволодіти майбутні педагоги:

- передавати студентам предметні / культурні знання, критично їх осмислюючи;
- створювати навчальні ситуації та керувати освітнім процесом;
- адаптувати педагогічні технології до специфічних потреб студентів;
- співпрацювати з колегами у єдиній педагогічній команді;
- здійснювати самоосвіту та саморозвиток;
- виявляти етичну поведінку [7, 48–49].

Багатьма документами з мовної освіти, виданими останнім часом Радою Європи, чітко визначено пріоритети, які покладено в основу підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, а серед них – пошук шляхів заохочення багатомовності, соціальної інтеграції, мобільності та розуміння культурної розмаїтості світу. Викладач іноземної мови нової формації – це посередник, який забезпечує реалізацію соціального замовлення в галузі мовних контактів відповідно до національних пріоритетів та потреб у сучасному глобалізованому світі. Як слушно зазначають укладачі збірника “How to Train Language Teacher Trainers”, сьогодні настав час надати нового імпульсу професії викладача іноземних мов, яка матиме надзвичайно важливий вплив на виховання майбутніх поколінь успішних вчителів та їх учнів [9, 2].

Більшість європейських країн адаптували національну систему іншомовної освіти відповідно до європейських стандартів та підтвердили перспективність й ефективність такої мовної політики на практиці [9, 1]. Упродовж останніх 30 років канадська система іншомовної підготовки фахівців визнається світовою освітньою спільнотою вартою наслідування та береться за основу для розробки змісту та структури навчання іноземних мов на різних ступенях [15, 6].

Зокрема, вважається досить ефективною комунікативно-компетентнісна модель навчання іноземних мов, вперше запропонована М. Кенелом і М. Свейном, дослідниками Торонтського університету. Складниками цієї моделі є лінгвістичний, соціолінгвістичний, дискурсивний та стратегічний компоненти [15, 6].

У контексті канадської мовної освіти основні акценти, відповідно, спрямовані на:

- вивчення другої офіційної мови та / або іншої мови;
- ранній старт у вивченні іноземних мов (другої офіційної);
- забезпечення програмної реалізації комунікативного підходу до вивчення мов (формування лінгвістичної, дискурсивної, соціолінгвістичної та в деяких програмах – культурної компетенцій);
- формування “загальної компетентності особистості”, яка має міжкультурну природу [5, 5].

Зміст навчання другої іноземної мови базується на тих самих принципах, описаних дещо в інших термінах (містить лінгвістичний, дискурсивний,

соціолінгвістичний та стратегічний компоненти). У програмах деяких навчальних закладів ці компоненти розглядаються як навчальні стратегії (ability to learn), культурні компетенції (cultural knoweledge), загальна мовна компетенція (awareness), міжкультурні компетенції (knowledge, know-how, existential competences) [15, 5].

Виходячи із Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти та інших мовних стандартів, Міністерство освіти Канади наполягає на оптимізації навчального процесу з іноземних мов, що вносить свої корективи в структуру і зміст професійної підготовки педагогічних кадрів, знаходить своє відображення та конкретизується в програмових вимогах, навчальних планах та методологічних засадах іншомовної підготовки викладачів іноземних мов у вищих навчальних закладах Канади.

З огляду на сказане, професійна підготовка викладачів іноземних мов в Канаді орієнтована на:

- оптимізацію методичних аспектів навчання іноземних мов;
- інтенсифікацію процесу навчання іноземних мов;
- інтеграцію кооперативних, особистісно-орієнтованих, інформаційно-комунікаційних технологій навчання;
- упровадження комунікативного, компетентісного, діяльнісного підходів;
- міждисциплінарні зв'язки;
- дотримання принципу дитиноцентризму в навчанні;
- різні навчальні стилі суб'єктів навчання;
- етнічну та лінгвістичну диверсифікацію суб'єктів навчання [11].

У цілому процес професійної підготовки викладачів іноземних мов у ВНЗ Канади визначається як загальними тенденціями у світі, так і особливостями розвитку поліетнічної спільноти самої Канади й спирається на концепцію мультикультуралізму в освіті (перехід освіти від бікультурної до полікультурної політики), усвідомлення неефективності освітньої моделі асиміляції; пошук цивілізованого діалогу для розв'язання міжкультурного конфлікту між англо- і франкомовним населенням країни; усвідомлення особливостей національної ідентичності; необхідності підвищення статусу навчання як однієї з основних цінностей розмаїтого канадського суспільства заради економічної стабілізації та зміцнення соціальної згуртованості [14]. Соціокультурна ситуація в Канаді традиційно сприяла розробці ефективних методик та технологій викладання, перш за все англійської та французької мов як іноземних та мов національних меншин, що забезпечило створення на рівні держави усталеної системи професійної підготовки викладачів іноземних мов, яка функціонує за усталеними нормативами і стандартами.

У цьому контексті також видається доречним окреслити напрямки освітньої політики, визначені стратегічним документом "Shifting minds: a XXIst century vision of public education for Canada" [12, 10–11; 17–18]. Відповідно до нього, модель канадської освіти XXI століття потребує термінової реорганізації за такими напрямками:

- упровадження інноваційних освітніх технологій у практику викладання на всіх ступенях навчання (інтеграція технологій з педагогікою, використання в навчанні медіазасобів, взаємозв'язок різних видів навчального досвіду, забезпечення можливості вибору академічної автономії);
- особистісно-орієнтоване навчання та використання сучасних засобів оцінювання (можливості індивідуалізації процесу навчання, вироблення індивідуальної освітньої траєкторії, запровадження різних технологій оцінювання та самооцінювання, методу портфоліо тощо);
- вихід освіти за межі аудиторії (можливість дистанційного, змішаного, віртуального навчання, доступ до автентичних навчальних матеріалів поза аудиторією);
- інтеграція в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій (можливість інтернет-доступу з метою навчання, використання хмарних технологій).

Аналіз змісту та структури іншомовної підготовки викладачів іноземних мов у канадській системі вищої освіти дозволяє твердити про впровадження стандартів, програм, методів навчання мультикультурного типу; співпрацю студентів і педагогів, представників громадськості на основі міжкультурного діалогу [8]. Зміст іншомовної підготовки майбутнього педагога передбачає формування міцної теоретичної бази знань, широкого спектру професійних та особистісних якостей, необхідних у сфері майбутньої педагогічної діяльності, оволодіння іншомовною комунікативною (мовною, мовленнєвою, соціокультурною) та методичною компетентностями, а також розвиток практичних навичок і вмінь роботи в етнічно й культурно диверсифікованому середовищі.

При цьому, як зауважує М. Тардиф, для забезпечення кращої підготовки майбутніх вчителів важливо поєднувати теоретичні та практичні знання [13]. Тому значна роль в навчальному процесі у вищих закладах освіти Канади відводиться саме педагогічній практиці, метою якої є поглиблення та закріплення теоретичних знань з методики навчання іноземних мов та суміжних дисциплін, їх застосування в самостійній практичній діяльності, практичне оволодіння методами та прийомами навчання дітей іноземної мови з урахуванням особливостей полікультурного середовища їх навчання; розвиток критичного, дослідницького мислення студентів, вміння виявляти, аналізувати та успішно долати власні педагогічні помилки та труднощі, розробляти альтернативні методи навчання іноземних мов, що відповідають особливостям культурного середовища навчання.

Проте основним завданням підготовки майбутніх викладачів іноземних мов є розвинути вміння адаптуватися до мінливих умов педагогічної діяльності, гнучкість і мобільність, готовність до подальшої самоосвіти та самовдосконалення в залежності від потреб практики [10, 474].

Ще одним аспектом, вартим акцентуації, є роль педагога у збереженні та поширенні мов національних меншин. Тому в програмах, навчальних планах, стандартах професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов закладено ідеї толерантності, рівноправності, готовність мати справу з реаліями етнічно та

культурно гетерогенного суспільства, плюрилінгвістичності, рівності можливостей, поваги до культур, ідентичності та відкритості. Відтак, професійна підготовка майбутніх педагогів має враховувати: 1) високий ступінь лінгвістичної та культурної гетерогенності контингенту шкіл, де домінантною мовою школярів може бути як англійська, так і французька, причому для деяких учнів обидві мови можуть бути нерідними; 2) переважання англійської мови на робочих місцях; 3) фундаментальну, навіть “політичну” роль франкомовних шкіл як освітніх установ національних меншин, розуміння чого треба сформувати впродовж усього періоду професійної підготовки вчителів [13].

Виходячи зі сказаного, можна твердити про такі особливості системи професійної іншомовної підготовки викладачів іноземних мов Канади: а) відповідні історичні, політичні та соціальні контексти, полікультурність освіти як напрям державної політики; б) специфіка культурно-національних традицій, переконань та поглядів щодо статусу, ролі, компетентності та професійних функцій викладача іноземних мов; в) врахування сучасних світових тенденцій інтеграції, гуманізації, гуманітаризації, професіоналізації, фундаменталізації, глобалізації тощо.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє сформулювати висновки:

- іншомовна освіта Канади становить галузь з усталеними традиціями, що базується на європейських мовних стандартах та враховує пріоритетні підходи до навчання іноземних мов у світі, постійно модернізується, чуттєво реагуючи на зміни в житті суспільства;

- професійна підготовка викладачів іноземних мов спрямована на формування фахових знань і вмінь, формування адаптаційних механізмів до соціальних, технічних та інформаційних змін у суспільстві в нових інтеграційних умовах;

- система іншомовної підготовки майбутнього викладача іноземних мов передбачає створення умов, які дозволяють враховувати як світові тенденції, так і особливості національно-культурного освітнього середовища;

- у зв’язку з розширенням соціокультурного змісту вивчення іноземних мов виникає потреба реорганізації змісту та структури підготовки фахівців в галузі викладання іноземних мов, що знаходить своє відображення та конкретизується в програмному контенті, навчальних планах та методологічних засадах іншомовної підготовки викладачів іноземних мов у вищих навчальних закладах Канади.

Перспективність проведеного дослідження не вичерпується викладеним у статті матеріалом, а потребує подальших пошуків у цьому напрямку, зокрема детального аналізу освітніх програм вищих навчальних закладів Канади з іноземних мов, вивчення позитивних здобутків канадських освітян і можливостей їх впровадження на теренах вітчизняної освіти.

Література

1. Балицкая И. В. Образование в современной Канаде : [монография] / Балицкая И. В., Волосович Л. В., Майорова И. И. – Южно-Сахалинск : СаГУ, 2010. – 124 с.

2. Боднар С. С. Подготовка педагогических кадров в высших учебных заведениях Канады / С. С. Боднар // Вестник развития науки и образования. – 2010. – № 2. – С. 108–110.
3. Волосович Л. В. Педагогическое образование в этнически и культурно гетерогенной Канаде : дис. ... к. пед. н. : 13.00.01 “Общая педагогика” / Л. В. Волосович. – М., 2010. – 138 с.
4. Егоричев А. М. Национальные системы образования : интеграционные процессы как необходимая реалья XXI века / А. М. Егоричев // Интеграционные процессы в образовании : проблемы и перспективы : [матер. междунар. науч.-практ. конф. (27 января 2012)]. – Костанай, 2012. – С. 13–17.
5. Мукан Н. В. Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл : професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США) : [монографія] / Н. В. Мукан. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2010. – 284 с.
6. Слоньовська О. Б. Підготовка майбутніх педагогів гуманітарного профілю до діяльності в умовах полікультурного освітнього простору / О. Б. Слоньовська // Нові технології навчання : [наук.-метод. зб.]. – Київ ; Вінниця, 2010. – С. 192–197.
7. Attracting, Training and Retaining High-Quality Teachers in Quebec : Report by the Ministere de L’Education du Quebec (Canada) to the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). – Quebec : Ministere de L’Education, 2003. – 136 p.
8. ESL Teacher Training in Canada [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.eslincanada.com/english/tesl.php>.
9. How to Train Language Teacher Trainers / [ed. by P. Diadori]. – Cambridge : Cambridge Scholars Publishing, 2012. – 240 p.
10. Karsenti T. Educational technology to train teachers of minority languages in Canada : Challenges and successes / Karsenti T., Lataille-Demore D., Demore M. // Proceedings ascilite Melbourne. – 2008. – P. 474–476.
11. Lapkin Sh. Teaching French as a second language in Canada : teachers’ perspectives : [reserch report] / Lapkin Sh., MacFarlane A., Vandergrift L. – CTF, CASLT ACPI, Canada : Canadian Heritage, 2006. – 70 p.
12. Shifting minds : a XXIst century vision of public education for Canada. – Canada : Canadians for the 21st century : learning and innovation, 2012 – 40 p.
13. Tardif M. Pre-service Teacher Training Programs : outcomes of recent reforms and new trends towards effective professional training [Electronic resource] / M. Tardif. – Mode of access : <http://www.thierrykarsenti.ca/pdf/scholar/RAP-karsenti-11-2002.pdf>.
14. What is the Future of Learning in Canada? Report and speaking tour [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cclcca.ca/CCL/AboutCCL/PresidentCEO/20111011FutureLearning.html>.
15. Working with the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) in the Canadian context [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cmec.ca/docs/assessment/CEFR-canadian-context.pdf>.

Анотація

У статті розглядаються актуальні питання вищої педагогічної освіти в Канаді в умовах інтеграційних процесів. Автор з’ясовує специфіку іншомовної підготовки викладачів іноземних мов у вищих навчальних закладах Канади, подає характеристику сучасних світових тенденцій навчання іноземних мов, визначає основні принципи організації іншомовної освіти у вищих навчальних закладах Канади з огляду на пріоритети світової освітньої політики, окреслює структурно-змістові та організаційно-педагогічні засади іншомовної підготовки викладачів іноземних мов у канадській системі вищої освіти. Доведено, що іншомовна освіта Канади становить галузь з усталеними культурно-історичними традиціями, яка базується на європейських мовних стандартах та враховує пріоритетні підходи до навчання іноземних мов у світі, постійно модернізується, чуттєво реагуючи на зміни в житті суспільства.

Ключові слова: іноземні мови, інтеграційні процеси, іншомовна підготовка, педагогічна освіта, світова освітня політика.

Аннотация

В статье рассматриваются актуальные вопросы высшего педагогического образования в Канаде в условиях интеграционных процессов. Автор выясняет специфику иноязычной подготовки преподавателей иностранных языков в высших учебных заведениях Канады, дает характеристику современных мировых тенденций обучения иностранным языкам, очерчивает основные принципы организации иноязычного образования в высших учебных заведениях Канады, учитывая приоритеты мировой образовательной политики, определяет структурно-содержательные и организационно-педагогические основы иноязычной подготовки преподавателей иностранных языков в канадской системе высшего образования. Доказано, что иноязычное образование Канады составляет отрасль с устоявшимися культурно-историческими традициями, которая базируется на европейских языковых стандартах и учитывает приоритетные подходы к обучению иностранным языкам в мире, постоянно модернизируется, чутко реагируя на изменения в жизни общества.

Ключевые слова: иностранные языки, интеграционные процессы, иноязычная подготовка, педагогическое образование, мировая образовательная политика.

Summary

The article examines the topical issues of higher pedagogical education in Canada in the conditions of integration processes. The author determines the specific features of foreign training of foreign language teachers in higher educational establishments of Canada, describes the modern world tendencies in teaching foreign languages, determines the basic principles of organization of foreign education in higher educational establishments of Canada, taking into account priorities of world educational policy, outlines the major principles of foreign training of foreign language teachers in the Canadian system of higher education. It is proved that foreign language education of Canada presents the industry with its specific cultural and historical traditions, that is based on the European language standards and takes into account the priority approaches to teaching foreign languages in the world. It is also constantly being modernized according to the progressive changes in social life.

Keywords: foreign languages, integration processes, foreign language teaching, pedagogical education, world educational policy.